

JOSEF BERNARD PROKOP

KRÁLOVSKÉ PAMĚTI

Jiřího z Poděbrad

HISTORICKÝ ROMÁN

KRÁLOVSKÉ PAMĚTI Jiřího z Poděbrad

Vyšlo také v tištěné verzi

Josef Bernard Prokop

Královské paměti Jiřího z Poděbrad – e-kniha
Copyright © Fortuna Libri, 2024

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

KRÁLOVSKÉ PAMĚTI
JIŘÍHO Z PODĚBRAD

JOSEF BERNARD PROKOP

KRÁLOVSKÉ PAMĚTI

Jiřího z Poděbrad

HISTORICKÝ ROMÁN

Copyright © Josef Bernard Prokop, 2024

Cover design © Miroslav Ferdinand

Cover illustration © Depositphotos a Midjourney

Vydalo nakladatelství Fortuna Libri Publishing, Praha 2024

www.fortunalibri.cz

Odpovědná redaktorka Alena Jíchová

Jazykový korektor Ondřej Pfeffer

První vydání

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozmnožována, ukládána v jakémkoliv vyhledávacím systému nebo přenášena v jakémkoliv formě ani elektronickými, mechanickými, kopírovacími, nahrávacími a jinými prostředky bez předchozího souhlasu majitele práv.

ISBN tištěné knihy: 978-80-7546-491-0

ISBN ePUB: 978-80-7546-468-2

ISBN MOBI (Kindle): 978-80-7546-469-9

ISBN PDF: 978-80-7546-470-5

*Mým skvělým
rodičům a prarodičům*

SVÝMI ČINY TVOŘÍME
DĚJINY PRO PŘÍŠTÍ POKOLENÍ.

NĚKOLIK SLOV ÚVODEM OD PANÍ JOHANY Z ROŽMITÁLU, KRÁLOVNY ČESKÉ

Paměti, které následují v této knize, sepsal pan Jiří z Kunštátu a Poděbrad, král český, můj milý manžel, a to na popud pana Johanna Gensfleische, zvaného Guttenberg.

Začal psát svou těžkou rukou vládce a válečníka, jeho vyprávění je prosté a jednoduché, ale ukazuje, jak bystré a hluboké jsou jeho myšlenky.

Byla to opravdu zvláštní souhra náhod, která mne a mého pána a krále přivedla k psaní a přemýšlení.

Psal se rok tisící čtyřstý šedesátý pátý, mám za to, že byl květen. Jednoho večera můj obřadník ohlásil jakéhosi muže jménem Gensfleisch. Nic mi to jméno neříkalo a chtěla jsem ho odbýt. Dveřník se však po chvíli vrátil.

„Milosti, naléhá a pláče.“

Zvláštní, to se nestává často, aby někdo pro nepřijetí plakal. Nakonec, proč ho nepřijmout? Dala jsem příkaz a za chvíli už byl ten plačka v audienčním sále.

Vypadal, jak si každý představuje učence. V dlouhém, zdobném těžkém rouchu, s dlouhými vousy a vlasy a s nezbytným kožešinovým baretem. Výraznému obličejí, kdysi nejspíš velmi přitažlivému,

panovaly dvě oči. Myslím, že modré. Byly zvláštní, jako by k obličejům nepatřily. Zdály se vnímavé, ale trochu zakalené. Za ním jsem zahlédla mladšího muže. Na rameni měl kožený vak, v něm něco tvrdého a hranatého, bylo to dobře patrné. Tady už jsem pojala jistou zvědavost. Ten člověk nepřišel prosit, cítila jsem, přišel něco nabídnout a tváří se být rovný s rovným. Kdo je to?

Pohodlně jsem se posadila a pokynula mu, aby promluvil. Polkl, přešel celou místnost očima, pak promluvil rozechvělým hlasem, čímž prozradil, že klidný je jen na povrchu.

„Milosti, jmenuji se Johannes Gensfleisch, říkají mi také Guttenberg. Pocházím z města Mohuče, ale teď jsem na cestách. Cesty osudu jsou nevyzpytatelné a já se ocitl zde, v tvém městě.“

Mluvil dobrou němčinou, volil slova jako člověk, kterému bylo dopřáno vzdělání.

„A co tě přivádí k našemu dvoru, pane Johannesi?“

„Milosti, před několika lety jsem učinil objev, který změní svět.“

A horlivě se uklonil.

„Že by blázen?“ blesklo mi hlavou. Takových tu už bylo. Většinou nebyli nebezpeční, ale bylo třeba je rychle vyprovodit, aby nezačali příliš blouznit a naléhat.

Guttenberg zřejmě postřehl mé zaváhání.

„Milosti, než povím další, snad bude lépe, když ti něco ukážu...“

A aniž čekal na souhlas, sundal svému průvodci z ramene kožený sak a začal rozvazovat tkalouny. Všimla jsem si, jak velitel stráží zpozorněl a rukou se dotkl rukojeti svého meče.

V té scéně bylo něco slavnostního a podivného. Guttenberg rozvázal tkalouny, roztáhl hrdlo saku a vytáhl – knihu. Proč to?

„Milosti, mám pro tebe a krále Jiřího dárek. Pohled' prosím na knihu, kterou mám v ruce.“

S hlubokou úklonou mi ji podal. Otevřela jsem ji. Byla to Bible. Ze stránek na mne dýchlo něco nezvyklého. Jakoby... kolomaz? V knize? Guttenberg se šťastně usmíval a já se znovu uchýlila k názoru, že mám opravdu před sebou blázna. Vtom mě Guttenberg napomenul:

„Milosti, ještě ses ani pořádně nepodívala.“

Velitel poznal, že muž není nebezpečný, ale přesto se k němu pomalu blížil. Zůstal pak stát na dosah ruky od něj.

Já zatím pohlédla na stránky. Byly jiné, než jsem byla zvyklá. Papír měl asi dva prsty pod okrajem promáčklinu, a to na všech stranách. Ale hlavně, písmo bylo jiné. Jedna hláska jako druhá, jak to písař mohl udělat?

Guttenberg se stále usmíval. Pak se uklonil a pronesl polohlasem:

„Není to obyčejná Bible, Milosti!“

„A tedy?“

„Je tištěná.“

„Co je to ‚tištěná‘?“

„Nikdy jsi neslyšela o knihtisku? O tištění knih lisem?“

„Knihy se přece opisují ručně...“

Mávl pohrdavě rukou.

„To bývalo! Teď už je to zbytečné.“

„Jak to?“

„Protože všechno se dá tisknout. Německy se také říká drucken, tlačit.“

„Tlačit?“

Přikývl.

„Ano. Protože stlačíme papír připravenými typy písma.“

„Nerozumím...“

Pokynul mladíkovi, ten po menším úsilí vyjmul ze saku pravzvláštní konstrukci, pak ještě několik součástí. Chvilí jsem jen přihlížela a netušila, co si myslet, a on před mými zraky stvořil stroj, který vypadal jako malá skládací šibenice. Když jsem se podívala lépe, byl to vlastně malý lis, podobný vinařskému.

Guttenberg mi ukázal podivnou věc, jakousi řádku, kde byly vidět typy písmen, ale obráceně. Vzal kus papíru, položil na desku, natřel písmena barvou, zatočil lisem a – podával mi stránku z knihy!

„Proto se tedy říká tisknout. Stiskneme lis a je to.“

„Na takovém lisu?“

„Tenhle je jen malý, na ukázkou, ve skutečnosti bývá o mnoho větší.“

„Ale proč s tím jde za mnou, nic takového nechci,“ pomyslela jsem si trpce.

„Takové vynálezy mívají většinou jepičí život! Asi bude nejlepší ho odehnat.“

„Mistře, máš můj obdiv, ale stále nechápu, proč jsi tu.“

Dychtivě vystrčil hlavu kupředu.

„Milosti. Už nějakou dobu nosím v hlavě nápad.“

Odmlčel se a hledal správná slova.

„Mou Bibli držíš právě v ruce, ale vydal jsem už řadu dalších různých spisů a kalendářů. Teď bych chtěl vydat něco zcela jiného...“

„A to...?“

Chvilku se odmlčel. Přemýšlel a kroutil hlavou ze strany na stranu. Podivný člověk. Pak najednou dychtivě vybafnul:

„Chtěl bych vydat paměti krále Jiřího!“

Něco takového jsem nečekala.

„Jaké paměti?“

„Tvůj muž je moudrý člověk, naneštěstí on i Království české mají v Evropě mnoho nepřátel. Ty všechny nezasáhne meč, nezasáhne je vyřčené slovo, ale všechny zasáhne kniha.“

„Ty myslíš, mistře, aby...“

„Ano! Aby král Jiří zasedl a psal.“

To byla zajímavá pobídka, ale...

„Mistře, král právě začal válku s odbojnými pány, bouří se proti němu města a nevím, jestli...“

„Milosti!“

Obrátila jsem se na velitele:

„Dojdi pro krále!“

Podíval se vyčerpáně na mne, na Guttenberga a zase zpět.

„Paní, mám tě tu nechat?“ A potichu dodal, ukazuje nenápadně hlavou na Guttenberga. „S ním?“

Neměla jsem obavy.

„Ano.“

Velitele jsem nepřesvědčila. V místnosti byly ještě čtyři stráže, velmi významně na ně pohlédl a odkvačil.

„Mistře Guttenbergu, král neumí dobře německy, mluv pomaleji...“

Zarazil se a řekl česky, trochu tvrdě, ale srozumitelně:

„Milosti, snad mohu nabídnout i trochu své češtiny...“

S uznáním jsem přikývla.

Netrvalo dlouho, dveře se rozlétly a do místnosti vstoupil sám král. Guttenberg mu vzdal čest a opakoval se stejný obřad jako prve. Král vzápětí také držel v ruce čerstvě vytištěnou stránku.

Stiskl přemýšlivě rty, pročítal si, co bylo na stránce, a pokyvoval hlavou.

„Podívejme! A k čemu je to dobré?“

Guttenberg se nevěřicně podíval na mne a pak zpět na krále.

„Milosti! Odstraní to námahu mnoha písarů! Zrychlí to vznik knih!“

„Nevím, mistře, proč mi to ukazuješ!“

„I Svatý otec Pius prohlásil, že můj vynález je nade všechny! A jeho nástupce Pavel je nadšený ještě víc. Mé písmo je prý mimořádně úhledné a čitelné, dá se bez námahy přečíst, což se nedá povědět o všech písarích. Stejný názor měl i kardinál Carvajal.“

To krále Jiřího zaujalo. Vyměnili jsme si pohled. Oba jmenované jsme znali. Když je to dost dobré pro ně...

Král si pozorně prohlížel list papíru pokrytý čerstvým tiskem.

„Povídáš, mistře Johannesi...“

„Ano, Milosti! Tisk slaví všude úspěch... Věřím, že ani v Čechách nezklame!“

Jiří si mnul bradu. Znáám ho, to znamená, že ho záležitost začíná zajímat víc a víc.

„Když budeme mít tisk, můžeme vydávat nové a nové listy proti nepřátelům...“

„Vidíš, Milosti, že...“

„Ale, oni mohou udělat totéž. Je to dar i prokletí, mistře.“

Guttenberg energicky zamával rukou.

„Není nás zatím mnoho... těch, kteří znají tajemství tisku. Kdybys to vyzkoušel...“

„Jak?“

„Co jsi už všechno vytiskl, mistře?“ zajímalo mne.

Pokrčil rameny.

„Mnoho. Bibli, kalendáře, odpustkové lístky, verše...“

Král si mnul bradu.

„O Bibli bych měl také zájem, budu rád, když ji pro nás vytiskneš! Ale stále nechápu, proč jdeš s tou věcí právě za mnou?“

Guttenberg jako by se vypjal k útoku. Velitel stráží zpozorněl.

„Jsi slavný král... sleduji tvé počínání už řadu let. Odkud jsi vyšel a kam až dospěl. Takových bys v Evropě spočítal ani ne na prstech jedné ruky!“

Král Jiří není proti tomu, aby mu někdo lichotil, a zabralo to i teď. Napřímil se a prohrábl vous.

„Dobrá, jsem rád, že máš o mě tak vysoké mínění, ale co s tím?“

„Milosti, už od pradávných dob nejlepší z nejlepších nechávali dalším generacím své myšlenky zapsané v knihách. Buď oni sami, anebo jiní o nich. Caesar, Marcus Aurelius nebo Suetonius... a jistě bych mohl jmenovat další a další!“

Král Jiří se krátce zamyslel a pak pobaveně zavrtěl hlavou.

„Nevím o žádných myšlenkách, které bych chtěl zanechat příštím pokolením. Snad – přijďte na svět na správném místě ve správnou chvíli, pracujte, buďte pilní! Nic jiného jsem nedělal. A pak! Jsem přece král-kacíř?! Kdo by vydal někomu takovému knihu?“

Guttenberg zavrtěl hlavou.

„Já o tvém kacířství nemám zprávy. Jistě se jedná o nedorozumění! A i kdyby, Milosti! I kacíř, prosím tě o prominutí za to slovo, i kacíř přece může vydat své vysvětlení, obhajobu, je-li jí za potřebí.“

Mně se nápad začínal zamlouvat, i když z jiného důvodu. Jiřího znám, myslím, nejlépe ze všech, a vím, co bude následovat, pokud přijme. A bude méně neklidný z toho všeho, zkrátka si odpočine... konečně!

A tak jsem vstoupila do rozhovoru.

„Pokud král dovolí, řekla bych své mínění.“

Jiří předpokládal, že budu stejně jako on proti, proto bez váhání kývl. A já spustila:

„Měl bys psát, pane. Za prvé, ať všichni vidí, že se král Jiří vypracoval vlastním úsilím a důvtipem, za druhé, pokud nás obviňují z kacířství, není nejlepší jim dát do ruky důkaz, že se mylí? A za další, král Jiří nebude možná prvním panovníkem světa, který něco takového napíše, ale bude jistě prvním, komu jeho paměti vyjdou tiskem. A tím se znovu zapíše do historie.“

Jiří na mne vrhl pohled zároveň vyčítavý a zamračený. A Guttenberg viděl dobrou příležitost, jak mě podpořit.

„Milosti, na psaní bys měl dost času... třeba i půl roku!“

Leknutím ve mně zatrnulo, Guttenberg všechno zkazí. Jak by to král mohl stihnout za půl roku?

I král si to uvědomil.

„To už je mimo lidské možnosti. Pracuji daleko víc, než spím.“

Teď jsem se do toho rázně vložila.

„Předáš tedy některé povinnosti svým úředníkům, které platíš za něco, co děláš sám!“

(Opět ten vyčítavý královský pohled.) Odvedla jsem tedy řeč jinam.

„Jak by taková kniha vypadala, mistře?“

Guttenbergova výrazná tvář se roztáhla v širokém úsměvu.

„Ó, bude překrásná, uvidíš!“

(Vyhnul se tomu „vypadala by“, počítal s ní jako s hotovou věcí.)

„Ve tvrdých deskách, na předsádce oslavná báseň a králův portrét.“

Užasla jsem.

„Ty umíš vytisknout i to?“

Uklonil se s rukou na srdci.

„Milosti, pomocí dřevorytu umím i to. A věř mi, vypadá to krásně, pohled!“

Podal mi list a na něm byl obrázek. Krásný obrázek.

„A dál? Jak by kniha vypadala dál?“

(Všimla jsem si, že král dal ruku v bok, tedy tam, kde kdysi bok míval, když byl o něco méně tělnatý. To dělává vždycky, když má o něco zájem.)

„Dál? Pak už začne samo královské vyprávění. Myslím, že vydá na mnoho stránek. Spočítáme strany, objednáme papír a pergamen a pustíme se do tisku!“

„Jak to?“

„Většinu knih tisknu na papír, je to daleko levnější pro mne i pro čtenáře, pergamen je tuze drahý. Na ten vytisknu *Paměti krále Jiřího* pro vás dva a pro každého, koho byste chtěli knihou obdarovat!“

Pohlédla jsem na Bibli, kterou nám přinesl darem, a otevřela ji. Znovu na mne dýchla ta příjemná vůně stránek a tiskařské černě. A kniha samotná! Řád, krása a přehlednost! Obrátila jsem se na Jiřího:

„Kdybych já měla takovou možnost, pane, neváhala bych.“

A tady jsem učinila první chybu! Jiří prudce vzhlédl a zablesklo se mu v očích.

„Dobře se rozhoduje za druhé. Neváhala? Zkus to také, než mne do toho začneš tlačit. O co, že se do toho sama nedáš?“

Rádi se špílujeme žertovnými slovy. Ale já byla rozhodnutá přimět k tomu psaní krále za každou cenu. A tak jsem napráhla zcela nekrálovsky ruku.

„Vsaďte se!“

Král Jiří nejprve malinko ucouvl, ale pak vyzvání přijal.

„Platí!“

V ten okamžik se otevřely dveře a vešel rytíř Pálček.

A král, jak byl v ráži, na něj ukázal druhou rukou.

„A Pálček ti pomůže!“

Netušil, chudák, oč se jedná, ale hluboce se uklonil.

„Pálček pomůže vždy a rád, od čehokoliv, zejména od zlatáků...“

Gutenberg se poklonil.

„Ještě, Milosti...“

„Copak?“

„Měli bychom se dohodnout na jistých pravidlech.“

„A to?“

„Tvoji čtenáři budou z různých koutů Evropy... různého vyznání, různých názorů...“

„Co se mi snažíš sdělit, pane Guttebergu?“

Tiskař znejistěl, jednou rukou vjel za svůj kabátec, druhou če-chral vlasy a hledal slova.

„Měl bys tedy... Milosti... velmi pečlivě volit slova... a pečlivě vybírat, co napíšeš...“

Jiří svažtil čelo. A Gutenberg skončil svou přerývanou řeč.

„S ohledem na vkus čtenářů...“

Teď už toho měl král dost.

„Co? Mám brát ohled na to, co kdo chce slyšet nebo číst? Jsem přece král! To oni se musejí přizpůsobit a vybrat si podle svého mezi řádky!“

Gutenberg zjevně dostal strach, aby si to král nerozmyslel. Na čele mu vyrazil pot, dobře jsem ho zahlédla. A hned počal krále chlácholit.

„Milosti, všichni to tak dělají. Ti nejúspěšnější ještě o něco víc než ostatní!“

Jiří si mnul bradu, dělává to, když je na cestě k rozhodnutí, které vyhoví tomu, kdo ho žádá. Napjatě jsem čekala. Je paličatý, když se rozhodne, nebývá cesty zpět. Ti muži! Jak si sami sebe považují! Ještěže my ženy jsme jiné...

Král Jiří pokyvoval hlavou, zřejmě si pro sebe přeříkával, k čemu se upisuje.

„A další pravidla, mistře?“

Mistr tiskařský se znovu uklonil.

„Z uvedeného důvodu bych, Milosti, přivítal, kdybychom se jednou za čas setkali a tys mi ukázal výsledek svého vzpomínání. Anebo, pokud bych nemohl setrvat ve tvé Praze, bys mi rukopis poslal.“

Teď se pro změnu orosil král Jiří.

„Ale co když mě nic nenapadne? Přízeň Múz bývá, pokud vím, vrtkává.“

„Milosti, muže tvých kvalit? Neobávám se toho!“

Viděla jsem na svém muži zděšení. A dobře se bavila.

„Dobře tedy. Pustím se do toho! Pustím se do svých Pamětí.“

A bylo rozhodnuto. Všichni tři jsme se pustili do vzpomínání a psaní. Kdo by přemýšlel a snažil se být v mé kůži, jistě by pochopil, proč jsem na tom trvala.

Každopádně teď, když všechny zápisy rovnám a dávám k sobě související stránky, jsem šťastná, že se to podařilo.

A tak tedy tím přičiněním má vážený čtenář před sebou troje paměti: jedny velké, obsažné a dvojce o poznání menší.

PAMĚTI PANA JIŘÍKA, KRÁLE ČESKÉHO

Nebývá lehké králům podsunout vlastní myšlenku. Mívají většinou svou hlavu, mají na to koneckonců i právo z titulu svého postavení. Je však způsob, jak i panovníkovi svou myšlenku vnuknout.

Říká se mu lichocení. Jen těžko může odolat král, kterému podkuřují a říkají, že slavní mužové, nejlepší z nejlepších, zanechávají svým dědicům a dalším pokolením v knihách zapsané myšlenky. Že je to v podstatě panovníkova povinnost.

A pak je marné namítání, že není co napsat, co uchovat dědicům. Každá námitka je umlčená proudem lichotek a argumentů. A tu i král sám začne věřit, že se mýlil v sobě samém, že je to právě on, kdo je předurčený po sobě takové psaní zanechat. Ten tiskař Guttenberg! A ta jeho nabídka! Mé Paměti vyjdou v jeho dílně tiskem! Uznejte sami, to stojí za úvahu.

Už předtím jsem věděl, že je na světě nový vynález.

Asi před rokem mi totiž ukázali něco nezvyklého. Knihu, která nebyla psána rukou. Písmena byla jako vojáci v řadách. A voněla po kolomazi. Byla překrásná, byla to Bible. Viděl jsem Biblí už přehršel, ale tahle byla jiná. Byla – tištěná! Tak se tomu prý říká – tisk!

Zamlouvala se mi, ale o málo později jsem na ni zapomněl. Až přišel den, kdy náš práh překročil sám Johannes Guttenberg. A já si po chvíli vzpomněl.

A ten lotrovský tiskař mi nabídl, abych i já přispěl, aby se ten nový vynález dostal do světa:

Mám sepsat historii svého života a on mou knihu s velkou slávou vyšle ke čtenářům!

Nejdřív jsem odmítl. Ale pak jsem přemýšlel a usoudil: Proč couvat? Budu mít něco, co žádný jiný nemá. Budu první přede všemi. Před zženštilým císařem, před zrádným uherským Matyášem, přede všemi králi Evropy, dokonce i před papežem, který by z toho měl jistě bezesnou noc, tak nenávidí českého krále Jiřího.

Tisk...

Abyste rozuměli, tisk je vynález, který odstraní pachtění mni-chů, písařů a jim podobných, kteří rozhazují písmenka po papíře, jako když se slepicím hází zrní.

Jedna kniha se může vytisknout v mnoha dalších kusech... a úplně stejných. Takže se už nebude rukou přepisovat a kopírovat. Nevídaný zázrak!

Ovšem zatím je ten zázrak možný někde v Německu nebo ve Francích, poněvadž ta převratná novinka u nás v království stále naráží na nepochopení. Mnoho trkvasů takové novoty předem odmítá, jak už u nás v Čechách bývá zvykem. Nakonec to tištění rádi vezmou na milost. I když nevím, třeba ten vynález bude mít jen jepičí život a zmizí, jak se objevil!

Já jsem tisk na milost vzal. Zvlášť poté, co jsem na vlastní oči viděl, jak tištěné strany přicházejí na svět.

Začal jsem tedy psát.

Jenže co psát? Radit druhým, jak panovat? Jak vládnout? Každý si své vlastní úspěchy a chyby musí prožít po svém. Tak jaképak rady? A navíc, který král na sebe ostatním všechno prozradí?

Johaně se to říká! Prý mám napsat Paměti. Mám psát o svých zážitcích, snech, o svých činech! Prý stejně jen celé dny ležím a mohu tím udělat něco užitečného. K smíchu! Mám snad na to čas? Ležím. Ano, musím, nohy jsou slabé, neunesou můj břich.

Ostatní je zatím silné, dost silné, aby uneslo tíhu královského úřadu a všech starostí.

Ležím, nebo sedím. Ale v křesle i na lůžku pracuji pro blaho své země. Naší země.

Dobrá, přiznávám, někdy se mi zamlží zrak a já si nevzpomínám na příchod tmy, ale má žena podle mého názoru zahálí většinu dne a ostatní přitom nutí do práce.

Začal jsem uvažovat, co bude obsahem řádek, které bych rád dal na papír. Nic mě nenapadlo, vše je svým způsobem důležité. Kde začít? Co a jak psát? Co vynechat?

Nic jsem nevymyslel.

Rozhodl jsem se tedy. Budu psát všechno, co mě napadne. Nebo spíš skoro všechno. Budu vzpomínat a zapisovat. Jednoduché. Snadnější bude škrtnat než přemýšlet nad vysychajícím kalamářem co ano, co ne. Však ono pak bude zjevné co ponechat...

Ouvej!

Když jsem to zkusil, bylo jasné, že vládnu lépe mečem, a snad i jazykem úředním, než zdobnou řečí. Ne že bych snad měl nouzi o příběhy. Ale jsem lepší vypravěč než písař. Co mi hladce plyne z úst, na papíře skřípe jako písek na podlaze. A tak se má Johana uvolila být čas od času posluchačkou mého vzpomínání a první čtenářkou všeho, co napíšu.

Stejně nade mnou stále bdí a nutí mě do psaní, i když bych raději spal.

Přidělala si práci navíc. Bude muset po mně ty zápisky přečíst. Jen jsem dořekl a už mi přilétla pohotová odpověď: „Dřív, můj králi, musíš Paměti napsat.“

Slyšíte to? Přece tu neuctivost. Možná mne to má pohnout k rychlejšímu psaní?

Nejspíš! Ale to jsem si uvědomil až později. Teď jsem byl uražený a okamžitě jsem se pustil do vzpomínání. Výsledek posoudí jiní.

Rozdělil jsem své Paměti na několik různě dlouhých vzpomínání.

V prvním budu vyprávět o svém dětství a prvních krocích po tomto světě.

Ve druhém pak o vstupu do světa dospělých, který se odehrál pohříchu brzy.

Ve třetím na své první úspěchy, vítězství i prohry.

Ve čtvrtém... A v dalších... zkrátka, sám ještě nevím! Co já vím, co mi paměť vyplaví? Ale sám se na to těším!

Jiří, král český

VZPOMÍNÁNÍ PRVNÍ

O MÝCH NEJPRVNĚJŠÍCH DNECH NA TOMTO SVĚTĚ, MÉM DĚTSTVÍ I PRVNÍCH KRÁLOVSKÝCH MYŠLENKÁCH

Ať přemýšlím, jak chci, první vzpomínka je opravdu na otce. Vynořila se nevím odkud. Bylo mi pět... možná jen čtyři, kdo ví, otec právě přijel. Velký, statný a usměvavý. Vzal mě do náručí a vyhazoval do výšky. Báł jsem se, ale současně se mi to zamlouvalo.

Pak jsem ho zase dlouho neviděl. Žižkův hlavní důvěrník musel být poblíž vrchního velitele a pána země. Tak to šlo dokola. Přijel, pobyl, odjel.

Zvláštní, na matku si nevzpomínám. Ani nevidím její obličej, jen si matně vybavím nějakou ženu, která mi byla nablízku, nic víc. Byla to ona? Nebyla?

Vím jen, že ji otec miloval. A ona milovala jeho i mě. Děti to dobře cítí. Nevzpomínám si na ni nejspíš proto, že jsem neměl příliš času, abych ji poznal, jak se o tom ještě zmíním. Ani na sestry nemám valnou vzpomínku, to až z let pozdějších, kdy otravným švitořením rušily můj klid.

A pak si vzpomínám na – jídlo. Podstrojovali mi, abych prý nebyl smutný a nemyslel na otce a matku. A já jedl a jedl – a nebyl smutný. Zato brzy jaksepatří tlustý.

Dodnes, jsem-li v úzkých, anebo naopak chci jednat, musím jíst. Hodně a dobře. Jako chlapce mne chválili, že přibývám, dnes mě od jídla odhánějí. Zvláště má žena.

Byl jsem nevelké dítě. Neohrabané, neduživé a obalené sádlem. Byl jsem křikloun, který se snažil, aby ho bylo dobře slyšet.

Děti nebylo na hradě mnoho a zdály se mi hloupé. Dívěk jsem se stranil. Chlapci jsem pohrdal. Vlastně i dospělými.

Zejména od doby, kdy jsem vyslechl ten rozhovor. O něm budu psát později.

Kolem mě byli stále jenom dospělí. Začal jsem jim velmi brzy rozumět, slovům i způsobu, jak je říkali, ale oni nerozuměli mně. Mělo to své výhody. Věděl jsem, kdy mi pomůže pláč, kdy se smát, kdy raději utéct.

Často mě také nechávali bez dozoru. Samotného. Stal jsem se tedy, jak už to u takových dětí bývá, předčasně vyspělým mudrlníkem, který si svého mínění váží nad každé jiné.

O něco později jsem se přestěhoval k strýci Bočkovi. Malý, širokoplecí, s velkým pupkem a tučným krkem, spíš to bylo, jako by hlava u něj nasedala přímo na ramena. Nelámal si hlavu s ničím, ani s osáčením. Jeho kabátec mnoho pamatoval, stejně tak škorně. Uměl spořit, ale neskřblil. Měli jsme mnoho společného.

Měl mě rád a já jeho. Strýc byl naoko zamračený muž, ve skutečnosti nešel pro smích daleko.

Uměl ale i smutnit. Když se kupříkladu hovořilo o mém otci, říkal mu Viktorín, míval slzy v očích. Z toho jsem pochopil, že něco není v pořádku. Ale nepověděl nic. Nebyl jsem už úplně bez rozumu a mnohé si domyslel. Otec byl buď nemocný, anebo... anebo.

Pak jsem jednou slyšel, co jsem neměl. Na druhou stranu, kdybych to býval neslyšel, kdo ví, zda bych byl, čím jsem. Od toho dne se můj svět změnil, změnil jsem se i já.

Měl jsem právě namířeno ke strýci. Když jsem už byl u dveří

jeho komnaty, všiml jsem si, že jsou nepatrně pootevřené. Měl návštěvu, nevím už, jak se ten muž jmenoval, vzpomínám si jen, že byl naším vzdálenějším příbuzným.

Zaslechl jsem opět jméno Viktorín. Hovořili o mém otci! Napjal jsem uši a slyšel:

„Pohřbili ho skoro jako obyčejného sedláka! Jeho! Jednoho z nekorunovaných českých králů! Vládl se Žižkou celé zemi a nemá ani pořádný náhrobek!“

Jen mi to potvrdilo, co jsem se už určitou dobu domníval. Otec byl král celé země. I když nekorunovaný. A se Žižkou. Hrdinou, jak říkali jedni, a rabiátem, jak říkali zbylí.

Král! Ach můj Bože, král! Jako v pohádkách, které mi povídala moje chůva.

„Otec byl nekorunovaný král...“

„Co to může znamenat?“ říkal jsem si. Někdo mu asi nějak korunu vzal. Proto musel bojovat. Nikdo si neumí představit, jak taková slova pracují v mysli malého dítěte. Jak se opracovávají, jak se nafukují jako měchy. Byl král...! Že nekorunovaný, jsem nějak zapomněl:

„Otec byl vládce Čech. Tečka. Budu také. Druhá tečka. Ale jak...? Otazník. Koneckonců, můj rod byl starý skoro jako Přemyslův. Tak proč ne král? Někdo mu vzal korunu? Dobrá, chci ji tedy zpět!“

„Co dělá takový král?“ ptával jsem se strýčka...

Měl jsem pocit, že trocha toho otcova vládnutí padá i na mou hlavu. Naparoval jsem se. Nechal jsem se oslavovat jako král. A také se tak chtěl nechat oslovovat.

„Ty bys byl král!“ řekl mi jeden z panošů. „Mohli by ti říkat ‚král Snopek‘!“

Ještě ani nedořekl, a ležel na zemi, já na něm a ostatní nás museli od sebe roztrhnout. Prosil o slitování. Taková drzost!

Snopek, to znamená, že prý neznám svou matku! Zasloužil dostat výprask. Jak to, že neznám? Viděl jsem ji přece! Alespoň jednu poctivou plácanici jsem mu dal z každé strany a zprostřed do nosu...

Prý jsem neurvalé lotřísko, dostal jsem vyhubováno, když panoš žaloval mému poručníkovi. Strýc mi také vysvětlil, že ze mě nikdy žádný král nebude. Ani nemůže být. Nesmím pro to rozbíjet druhým nosy! Král musí pocházet z panovnického rodu, z žádného jiného. Nemohu otáčet svět naruby. Rod Kunštátů a Poděbradů je starý a velice urozený, mezi prvními v zemi, ale královský prý není. Žádný rod tady v Čechách!

Zklamalo mě to. Neprozradil jsem mu, co jsem vyslechl. Za dveřmi se přece poslouchat nemá! Svět je někdy podivný. Na něco jsem urozený dost a na něco málo?

„A co když?“ říkal jsem námitku jako každý umíněný kluk.

Boček pochopil, pohládl mě širokou těžkou rukou po hlavě, pak mě vzal do své komnaty, kde měl spoustu zajímavých věcí. Zbraně a prastaré dětské hračky. Prý po mém otci.

Aby mě přivedl na jiné myšlenky, dal mi dva kovové rytíře s meči v ruce, kteří, zapleteni do umné smyčky z provazu, se hýbali jako bojovníci ve šraňkách. Vydržel jsem si tak hrát dlouho. A královské myšlenky jsem skutečně kamsi odsunul.

Od těch dnů jsem se musel začít vzdělávat. Nejspíš strýc usoudil, že mám přespříliš volného času na lumpárny. Byl jsem v letech, kdy začíná mučení sotva odrostlých dětí učením.

K mé nelibosti se mě snažili vzdělávat v písmu, čtení, Bibli, jazyku německém a latinském a dalších zbytečnostech. Neměl jsem na to v hlavě uděláno. Slova cizích národů, podivná a obtížná k vyslovení i pochopení, mi splývala a vyvolávala u mě střídavě záchvaty zlosti a malomyslnosti.

Zato v počítání jsem neměl sobě rovného! A také v rozprávění, kdy jsem byl už jako malý schopen dovést svými otázkami kaplana k záchvatům malomyslnosti a špatně skrývaného hněvu.

Boček za mnou k večeru přicházel a vyprávěl mi o bitvách, kterých se zúčastnil. To se mi zamlouvalo daleko víc.

A krom jiného mě učil dvornému chování. Dozvěděl jsem se mnohé o chodu královského dvora, chodu země. Tohle mě bavilo!

Takové znalosti jsem chtěl mít a také jsem je potřeboval ke splnění svých tajných plánů. Být boháč! Být král a starat se o velké hospodářství. Mít statky, hrady, lesy, zástupy poddaných! Jakmile jsem byl sám, snil jsem o tom.

Tomu panošovi, který mě urazil v otázce mého původu, jmenoval se Janek, jsem to nezapomněl. Příležitost trestat ho se čas od času naskytla a já jí často využil.

Jako tehdy: Měl ve zvyku jezdit na klidném, povolném, pečlivě sedlaném koni, poněvadž se jen tak tak udržel na koňském hřbetě. V čeledi byla jedna dívka, Eliška, které se dvořil. Nebo lépe, předváděl se před ní jako páv. A já jednoho dne, právě když měl s panem Bočkem odjet do města, řádně nařízl všechny možné řemínky na sedle.

Věděl jsem, že se Eliška bude dívat, tedy že se Janek bude producírovat. Měl jsem pravdu. Nasedl a zanedlouho před ní spadl jako hruška. Zmítal se na zemi jako brouk obrácený naznak. Eliška se smála, já také. Ostatní dokonce volali nejružnější posměšky.

Strýc Boček přišel, přiváben hlukem, nic neříkal, ušklíbl se a důkladně si prohlédl sedlo, značnou chvíli mnul v ruce řemínek, neřekl nic. Jen se na mě dlouze zadíval. Pak se usmál, zavrtěl hlavou a víc nic neřešil.

Boček z Kunštátu! Milovaný strýček! Byl jsem mu nápadně podobný tělem, velkým břichem i širokou duší, to nás sblížovalo. Víím, že i moje největší lotroviny řešil smírně. A že jich bylo! Nejspíš nebyl v mém věku jiný. Sám děti neměl, až jsem přišel já. Byl jako můj otec.

To už jsem věděl najisto, že můj opravdový otec nežije, aniž bych měl jasno v tom, jak sešel ze světa. Když jsem se narodil, byl

prý velmi mladý. Války o učení Husovo hubily starší a mladí předčasně zestárli. Staré děti... Přebírali místa, která jim nepatřila, ale ty starší spolklly války.

„Proč nemám matku, strýčku?“ Byl jsem zvědavý, jako všichni v tom školském věku. Boček si mnul nos, to dělával, když přemýšlel.

„Máš matku.“

„A proč tu není s námi?“

„Není to jednoduché.“

„Proč?“

Pokrčil rameny a neodpověděl.

Tak dlouho jsem strýce uháněl, až mi to ve slabé chvíli slíbil povědět. Bylo to před jeho odjezdem. Až prý se vrátí...! Nejspíš doufal, že na to při jeho nepřítomnosti zapomenu. Strýc Boček se se mnou rozloučil, vyšvihl se na koně a odjel se skupinou nějakých ozbrojenců pryč.

O málo později jsem se dozvěděl, že jsem přišel i o strýce Bočka, byl zabit v nějaké šarvátce. Další zbytečně zmařený život v té dlouhé válce. A já zase o své matce nevěděl nic!

Chtěli po mně, abych se dál učil, číst, psát, počítat, němčinu a latinu. Neprospíval jsem. Zato jízda, zápas, šerm a boj sekerou! To mě bavilo a tam jsem byl chválený.

A přemýšlel jsem.

Kdyby země měla pořádného krále! A kdybych já byl král, jak by mi vlastně příslušelo po otci... Ukázal bych všem! Kdybych mohl, jistě bych věděl jak! Viděl jsem před sebou, jak v čele vojska dávám zemi řád a pořádek. Jak sedím na trůnu a vládnu. Jak mi holdují davy. Snění mi stačilo. Zatím.

Bylo mi deset. Příbuzní dali hlavy dohromady. Kam s tím klukem? Nikdo nespěchal, aby si k sobě vzal ještě nedospělého sirotka. Smutnil jsem po Bočkovi, moc mi chyběl. Naštěstí tu byl další strýc, bratr mého otce a pana Bočka Heralt.

I stal jsem se obyvatelem hradu Kunštátu. Nikam jsem nesměl, jen na dvůr. Až prý budu větší! V zemi nebylo bezpečno. Vyměnil jsem vězení za vězení.

Herald byl jiný. Klidný život u strýce Bočka byl ten tam. Strýc jako by vůbec nedokázal postát, posedět, potřeboval od úsvitu do oběda vyhubovat alespoň třem lidem a od oběda do soumraku ještě další tři urazit.

Byl Bočkovým pravým opakem. Měl světlou kůži i vlasy, modré oči, vysoký, nepřítli silný v pase a zlostný. Často z čistého nebe. Mnohokrát tím všechno pokazil. Sobě i druhým. Bezmála každý den. Až do své komnaty jsem slýchal strýcovo láteření. Spílal čeládce do bídných chrapounů a bezhlavých ovcí. Zlost a zloba ho také později připravily o život. Na druhou stranu, když neměl v sobě ten černý mrak, byl hovorný a dobrosrdečný.

Boček byl moudrý, Herald mazaný. Boček byl rozvázný, Herald se nechával strhnout náhlou myšlenkou. Od obou jsem se lecčemu naučil.

Strýc Herald nenechal ve svých řečech na Bočkovi nit suchou. Až jsem mu musel připomínat, že Bočkova duše už je kdesi na věčnosti. Pak se přezehnal a povzdechl. Něco ho tížilo, bylo mi to jasné. Stará křivda? Nerozvázný skutek?

Už u Bočka jsem se naučil se zbraněmi, ale co vím o boji, o válce, vím od Heraldta. Často mi ukazoval, jak se ještě lépe ohánět mečem, sekerou, štítem, cvičil mou obranu i útok. A boj na koni, boj kopím. Líbilo se mi to a byl jsem prý dobrým zákem.

A mnoho jsem se dozvěděl i o hospodaření. O způsobech, jak majetek rozmnožit... a třeba i mazaně.

Kdesi vzadu v hlavě jsem věděl, že se mi nesplní má touha po královské koruně. Ale být nejbohatší v zemi dává přece skoro týž opojný pocit! Když ne král, tak nejbohatší.

Něco jsem ale nechápal, strýc na jednu stranu hromadil kdejakou veteš, málem i stará brnění, na druhou stranu u něj zlato létalo pryč komínem. Často pořádal veliké slavnosti, hostiny a štvance

pro hromadu hostí. Vypilo se a snědlo tolik, co jiní nezvládnou za měsíc. Nerozuměl jsem tomu. To u Bočka nebývalo. Takové plýtvání!

Ubíhal čas, dlouhý čas, dny, týdny, měsíce, roky, zkracovaly se mi šaty. Vyrůstal jsem z nich doslovně i obrazně. Ačkoliv muži mého rodu zpravidla neohromovali výškou, byli spíš silní, podsadití, jako dub, ovšem opravdu statní. Ti drží tvrdí, že tlustý.

Dětství jednoho dne končí a jsme náhle dost staří na to, abychom řešili věci, kterým ještě nemůžeme rozumět, a ani nerozumíme.

Bylo to nedlouho po mých čtrnáctých narozeninách. Pobývali jsme s mým strýcem právě na hradě v Pardubicích, mém rodišti. Byl tu daleko větší ruch než na Kunštátu. Přišlo mi, že do hradu i z hradu neustále proudí zástupy lidí.

Všiml jsem si, že se tu několik dnů střídají poslové od mnoha pánů s kalichem i bez kalicha. Heralt přijímal posly a já u toho nebyl, nemohl jsem vidět či slyšet, o čem je řeč. Ale moc jsem chtěl. Pomohl jsem si a schoval se ve výklenku za závěsem. Jsem velice urputný, když na to přijde. A slyšel jsem často věci, kterým jsem nerozuměl. Zatepla jsem se vždy ptával, například:

„Strýčku, jaký je rozdíl mezi kališníky a katolíky?“

Chvilí se mu cosi mlelo v hlavě, potom se významně ušklíbl, vidím to dodnes.

„Ve výsledku žádný. Poslouchej, co říkají, pak sleduj, co dělají. Drž se moudrých lidí, ať mají v lásce kalich, nebo ne.“

To jsem si zapamatoval na celý život.

Objevoval jsem život dospělých. Bylo to zajímavé. Bylo toho mnoho, ne vše jsem hned pochopil. Převratné bylo zjištění, že vyřčené slovo odlétlo a skutečnost byla jiná. Nejprve mě to rozčilovalo. Po mně chtějí, abych udělal, co slíbím, a sami...?

Ale pak mi začalo docházet, že je zapotřebí dobrat se smyslu, který kdesi uvnitř povídání je. Není důležité, co kdo říká, ale

s jakým úmyslem. Není tolik důležité, jak jeho pravda vypadá, ale jak ji dovede obhájit.

I další pokroky jsem dělal. Zjistil jsem například, že nás Bůh nadarmo nerozdělil na muže a ženy. A všiml jsem si něčeho nového, podivně příjemného: začaly se mi líbit dívky. Dokonce až hmatatelně. Zatím marně.

Na Kunštátu se o chod hradu starali dva muži – kromě purkra-bího jeho správce Ješek a lovčí Kuneš. Jejich společným předmětem zájmu byla dcera hradního úředníka jménem Adléta. A ne jen jejich.

Ta dívka byla pro mě zosobněním ženské krásy. Toužil jsem se před ní vyznamenat, ale ona pro mě neměla ani jediný pohled. Byla o pár let starší a bůhví proč ji zajímal spíš Ješek, Kuneš anebo můj strýc.

„Když se nepodívá na mě, proč by se měla dívat na ně?“ říkal jsem si. A stačilo utrousit před jedním, že ten druhý byl s Adléťou, viděl jsem to přece.

A pak už jsem jen sledoval jejich zápas na malém plácku za branou, tedy Kunešův a Ješkův. A dobře jsem se bavil, když jsem ty dva kohouty viděl!

Jednoho dne Heralt povolal platněře, aby mi vyrobil zbroj. Mistr Kuneš znal můj věk a připravil si tedy rozměry zbroje velikosti vhodné pro jinocha mého stáří. Přišel, změřil a pak použil několik slov, z nichž jsem znal sotva půlku. Nebyla slušná. Ale pěkně jadrná, měl jsem z nich radost.

Kuneš musel zkracovat výšku a rozšířit pás přes břicho. Pravda byla, že rozměry břicha jsem jistě předčil své vrstevníky. Byl to šikovní, pečlivý a důkladný člověk. Mnoho bojovníků vděčilo jeho rukám za svůj život.

Chodíval jsem často do zbrojnice, vždy jsem se ujistil, že nikdo nebude nablízku, a zbroj oblékl. Samotnému mi to dalo dost práce, ale věděl jsem, že časem na to budu mít páže.

Zkoušel jsem se ve zbroji pohybovat. Bylo to obtížné. Mohla

mít tak šedesát, možná sedmdesát českých liber a kovové pláty bránily rychlejšímu pohybu. Než bych se jednou ohnal, rychlý útočník by mě jistě rozsekal na kousíčky. A tak jsem cvičil až do úmoru těla.

Zbroj se zdála postupně lehčí a lehčí, až jsem na ni málem zapomněl. A boj samotný? Často jsme s Heraltem zápasili. Tedy, často mi dal za vyučenou. Bojovali jsme dřevci, dýkami, sekyrami i mečem. Heralt vždy jako by omládl. Zřejmě vzpomínal na staré časy, kdy bojoval dílem proti bratříkům, dílem s nimi.

Jednoho dne jsme se strýcem Heraltem opět měřili síly. Náhle jsme uslyšeli koňský dusot, zněl jako hřmění hromu.

Na nádvoří se vrátilo několik jezdců. Vypadalo to hrozivě a já pevněji sevřel těžkou sekyru, se kterou jsem právě mával proti strýci. I Heralt zvažněl. Otočil se čelem k návštěvníkům a zaclonil si oči proti slunci. V těch dobách bylo dobré být stále ve střehu. Vzápětí bylo vidět, jak jeho napětí zmizelo. Dokonce málem rozpráhl náruč. Radost byla slyšet i v jeho hlase.

„Divíš Bořek z Miletínka! Co tě přivádí, pane?“

Jezdci seskočili z koní a předali je sloužícím. Pan Divíš byl vysoký, statný muž s podivně vysokou hlavou, mohutným voussem pod výrazným nosem, s neposedným a neupřímným světle modrým očima.

„Nic, o čem bychom měli mluvit pod širým nebem, pane Heralte...“

Strýc beze slova ukázal rukou dovnitř. Divíš přikývl a odešli spolu. S nimi ještě tři další. Část jezdců, nejspíš Divíšovi ozbrojenci, zůstala venku.

Pochopil jsem, že se mě návštěva netýká, a nechtěl jsem se vnučovat. Zůstal jsem ve své zbroji a chodil po hradě doufaje, že potkám Adlétu nebo alespoň jinou dívku. Ty budou koukat!

Připadalo mi, že neuplynulo mnoho času, když jsem zaslechl klapot koňských kopyt, který se vzdaloval, až konečně umlkl.

—

Nebyla to obyčejná návštěva. Pan Diviš se nezdržel dlouho. Po jeho odjezdu byl Heralt velice zamyšlený.

„Co se stalo, strýčku?“

Strýc odpověděl nezvykle vážně.

„Mnozí by byli raději, kdyby nikdy nestanuli v řadách kališníků.“

Když viděl můj nechápavý pohled, smutně se usmál.

„Potáhneme proti táborům a sirotkům.“

Odkáslal si. Měl náhle chraptivý hlas a zastřené oči.

„Proti těm, s nimiž jsme byli pod jednou korouhví. Ale copak je možné s nimi jednat? Jejich nesmiřitelné palice nám všem dávají málo šancí na dohodu!“

„Jistě?“

„Ano. Nejspíš...“

Znal jsem strýce, odpověď mne udivila.

„Nejspíš?“

„Pokud se všichni přidají. Diviš nemá u řady kališníků dobré jméno.“

„Proč?“

„Patřil mezi ně... pak zase ne, pak byl v nepřátelských službách... nevyznáš se v něm!“

„A teď je s námi?“

„Snad ano! Lidé mění názory... i když to někdy chce trochu zlata!“

„Nechal si zaplatit za spojenectví?“

Strýc mávl lehkovážně rukou.

„Nelam si hlavu věcmi, které nezměníš.“

„Tobě to nevadí?“

Pokrčil rameny.

„Dávám si pozor.“

„Je to odporné.“

„Povídám, abys to neřešil.“

„A co tedy bude?“

Hleděl do dálky a maličko pokyvoval při řeči hlavou.

„Bude bitva, chlapče. Poslední a velká. Rozhodli se skoncovat s narušiteli zemského míru.“

Rozbušilo se mi srdce. Toužil jsem ukázat, co všechno jsem se už naučil.

„Chci jet s vámi... do bitvy!“

Heralť na mne udiveně pohlédl a pak se hlasitě rozesmál. Smál se dlouho. Byl bych ho s chutí přetáhl holí.

„Bitva není pro chlapce.“

„Nejsem už chlapec. Otec v mém věku určitě bojoval!“

To byla pravda. Strýc náhle zvážněl.

„Možná... Ale ty se uč, čemu je třeba, a jednou do bitvy půjdeš. Vše má svůj čas. Teď by to bylo šílenství.“

Jsem dodnes velice tvrdohlavý. Nemívám přebytek dobrých myšlenek, což mě nutí držet se těch, které se objeví a podaří se mi je polapit. Zaskřípal jsem zuby. Heralt na mě udiveně pohlédl, ale neřekl nic.

Nezapomněl jsem a doufal, že to slíbené „jednou“ už brzy přijde a já stanu v řadách bojovníků.

Uplynul týden, možná dva, tři? Pak měsíc? Pilně jsem cvičil boj všemožnými zbraněmi. A také se vyptával hradního kaplana, muže neurčitěho vyznání, avšak víry hluboce lidské. Bratr Mojmír mi nezůstával nikdy dlužen odpověď. Pokud jsem ji měl slyšet. Ale co nechtěl nebo nesměl, nepověděl.

Celou dobu se strýc k hovoru o bitvě a válčení nevrátil. Nejspíš si myslel, že jsem zapomněl.

Kdepak! Jen jsem čekal na vhodnou příležitost, věděl jsem dobře, kdy začít naléhat. Pokud se strýc dosyta najedl a napil, tu byl nejprístupnější. I když většinou zavrčel tak, že jsem si nebyl jistý, jestli souhlasí, anebo ne. Ale nejspíš o tom přemýšlel.

Měl jsem se to brzy dozvědět!

—

Herald mne toho dne vyzval k pravidelnému cvičení mečem a dalšími zbraněmi, co jich naše doba nabízí. Bil se se mnou a tvářil se nespokojeně.

„Nic ses nenaučil!“

Pustil jsem se do něj, jak jsem uměl nejlépe, a měl jsem dojem, že musel zapojit veškerý svůj um, aby obstál bez porážky. Po chvíli zase nespokojeně vyprsknul.

„Špatně, neumíš se bít pořádně?!“

Teď už jsem toho měl dost. Probudila se ve mně vášeň, skrytá vášeň k boji, kterou chlapci mají. A také vztek. Zloba. Už jsem neviděl ve svém protivníkovi strýce. Začal mít podobu nepřítele. Pustil jsem se do něj.

A zvláštní!

Čím víc jsem ho tísnil, tím víc se usmíval a vypadal spokojeněji. Měl jsem najednou pocit, že mě zkouší. Jako by si víc než kdykoliv jindy dával pozor na to, jak dobře vládnu mečem. Dokonce se jednu chvíli musel se značnou námahou bránit. Tak jaképak „špatně“? Proč to dělá? Chce se mi vysmívat?

Náhle dal znamení a přestal bojovat. Svěsil meč a opřel se o něj.

„Synovče,“ tak mi říkával, buďto když jsem něco provedl, anebo když šlo o něco důležitého, jinak mi říkal jménem; zbystřil jsem sluch.

„Do týdne musím odjet.“

„Ano, strýčku.“

„Svolávají nás. Potáhneme na sirotky a na ty táborské chrapouny! Nikdy jsem je neměl v lásce! První učení kalicha! Jsou vzpurní a zarytí. Nepoučitelní!“

„Ach, kdybych mohl jet s tebou...“

Strýc chvíli otálel. Pak se nadechl a vybafl na mě:

„Můžeš!“

Překvapeně jsem zvedl hlavu.

„Cože?“

„Přesvědčil mě. Ale budeš se řídit mými příkazy!“

Usmál jsem se. A on vzkypěl hněvem. Rychle a nebezpečně, to on uměl.

„To není k smíchu. Jde tam o život! Slibuješ?“

Neváhal jsem ani na okamžik, aby si to nerozmyslel.

Už několik dnů před bitvou jsme pobývali v Praze a pak jsme se se všemi příbuznými a přáteli vydali na východ od hlavního města království. Minuli jsme Biskupský Brod, kterému někteří začali před krátkou dobou přezdívat „Český“.

Zahlédl jsem hradby a na nich spoustu hlav, zjevně zvědavých na naše houfy.

Jeli jsme bez zastávky dál. Strýc zmlkl a pozornýma očima zkoumal kraj před námi. V dálce jsem zahlédl něco tmavého, hutného a roztaženého po celém kraji. Pochopil jsem, že se blížíme k nepříteli. Začal jsem prohlížet svou zbroj, kopí a meč. Vše bylo, jak mělo. Strýc si povšiml mého počínání. Lehce se usmál a zavrtěl hlavou.

„To ještě není nepřítel. To je naše vojsko!“

Ulevilo se mi. Bylo to obrovské vojsko. Obrovské. Nikdy jsem neviděl tolik lidí pohromadě! A pak to přišlo.

Byla neděle 30. května léta Páně 1434.

Ten den jsme na sebe vzali zbroje a vyjeli. Po širé rovině se táhly zástupy vojska, zbrojnoši, pánové, rytíři, zemaní, jejich družiny, větší i menší. Směřovali jsme k vesnicím, které se jmenovaly Vitice, Hřiby a Lipany. Všude panoval klid, nikde ani živáčka.

Kdo nezažil ovzduší před bitvou, nikdy nepochopí. Neměl jsem zkušenost, ale napětí, které viselo v povětří, bych se snad mohl dotknout. Vzpomněl jsem si náhle na své hrátky s dřevěným koněm a mečem. Připadal jsem si malý a bezbranný. Strýc, sedící na koni vedle mne, se bezstarostně smál. A já, přiznám se, jsem měl velkou radost z toho, že si mohu konečně i na veřejnosti obléknout

novou zbroj, výstavní, lesklou a zdobnou. Měl jsem dojem, že si mě každý musí všimnout a bedlivě prohlížet.

Nejspíš ano. Ačkoliv nemám nijak vzhlednou postavu, věděl jsem, že vypadám skvěle, brnění se matně lesklo a já vyhlížel jako opravdový válečník. Kolem mě strýc a skupina zbrojnošů. Rodová korouhev Kunštátů vlála nad našimi hlavami. Kdyby mě tak mohl vidět strýc Boček... a můj otec... a také má neznámá matka!

Herald byl zavolaný k poradě. Byl jsem na něj pyšný: seděl na nádherném koni, který měl na postroji stejné ozdoby jako strýc na svém brnění a praporci. Byl skvělý jezdec. Jeho kůň téměř tanečnickými krůčky došel ke skupině podobně vyhlížejících pánů. Bylo jich šest nebo sedm. Teď vynikly i jejich rodové barvy a znaky, tu modrá, tu žlutá, zelená. Bylo to krásné, i hrozné.

Seskupili se kolem muže, kterému nad hlavou vlál praporec s červenou růží. Vypadal také skvěle. Možná o zlomeček lépe než ostatní. Velmož ve zbroji na bujném statném koni. Jeho přilba nebyla matná jako většina těch kolem. Byla lesklá, až z ní přecházely oči. V brnění, nejkrásnějším, jaké jsem dosud kdy viděl, vypadal mohutně a nepřemožitelně.

Muži se radili a pak, jako by se dohodli, naráz otočili své koně a rozjeli se zpátky k nám.

„Kdo to byl, strýčku? Ten s tou červenou růží? S tou lesklou přilbou.“

Pohrdavě odfrknul.

„Oldřich z Rožmberka! Přijel si vychutnat triumf pánů podjednou! Pan vladař! Ozdoba jižních Čech!“

Netušil jsem, že strýc umí hovořit s takovým pohrdáním.

„Mívá prsty v každé lumpárně!“

„Jak to, že mu to prochází?“

Nadechl se, chtěl něco poznamenat, ale pak jen mávl rukou. Tím ukončil naši rozpravu, ale Oldřichovo jméno mi uvízlo v paměti.

I ostatní všude kolem vypadali podobně. Brnění se leskla, prapore a korouhve s veselými barvami vlály ve větru. I zbrojnoši

měli na sobě podobné barvy. A to odhodlání, kdyby slova zabíjela, nebylo by už třeba bitvy...

Byl jsem hrdý na sebe, na celý náš rod, na všechny pány kolem!

Začali jsme se šikovat. Nemohl jsem se odpoutat od pohledu na řadu jezdců v brněních. Těžkých jezdců. I já už dnes mezi ně patřil. Jeden z nich mě pozdravil a usmál se. Druhý také. Lehce jsme se uklonili a já zaujal místo po jejich boku, strýc po chvíli také.

Věděl jsem, že taktikou nás těžkých jezdců je rozvinout se po celé délce bojiště a pak vyjet proti nepříteli. A tady jsem viděl proti nám stejnou řadu. A také vozy, hradbu vozů. A představte si! Na naší straně také! Proti sobě stála dvě stejná vojska.

Od strýce jsem věděl, že někteří čas od času střídají strany. Tím se jedni i druhí učí z taktiky protivníka. Místo aby byli spojenci, válčí proti sobě.

Strýc udílel příkazy, jezdci i pěší se od něj odpoutávali a bez meškání mířili splnit rozkaz. Heralt pak otočil koně a přijel až ke mně.

„Těšíš se?“

„Na co?“

„Na boj!“

A zvláštní věc, v tu chvíli jsem toužil mít nepřátele na dosah meče a ukázat strýci i sobě, co jsem se naučil. Byl jsem rozechvělý z očekávání neznámé blízké budoucnosti.

Ale vlastně jsem se těšil.

„Ano, ale na druhou stranu to čekání...“

Strýc mávl rukou. Viděl jsem v jeho očích soucit. S mou nezkoušeností a mladostí.

„To má každý. Čekání je nejhorší... Trpělivost!“

„Strýčku, hlavním velitelem je pan Diviš Bořek?“

Všiml jsem si, jak sebou strýc trhl a napřímil hlavu. Značilo to rozrušení. I pochyby.

„Přes to všechno, co mu vyčítáme, je to dobrý válečník!“

Cítil jsem, že chce přesvědčit sám sebe. Měl jsem v úmyslu se ještě ptát na spoustu ostatních věcí, které mne zajímaly, ale ozvalo se volání a já zpozorněl.

Duchovní našeho vojska zaveleli k modlitbě. Bylo podivné, když někteří bojovníci zaryli špičky svých mečů do země a modlili se.

„Zvláštní,“ blesklo mi hlavou: „Teď meče slouží jako symbol víry, spásy, jako schůdek k Boží milosti. A za chvíli přinesou zkázu někomu druhému a stanou se smrtící zbraní.“

Ale i já vypouštěl z ústa slova volající do nebes. Prosící o zachování života a vítězství nad nepřáteli. Modlitba skončila, všichni vstali a meče zasunuli do pochev.

Pak se ozvaly signály, které vedly vojáky do bitvy. Boj začal! Vzduchem počaly létat šípy i šipky, padali první bojovníci, oddíly pěších běhaly po bojišti zdánlivě bezcílně. Těžká jízda jela v ústřety protivníkům.

„Ti táboří mají i těžkooděnce?“

„Ano, my se učili od nich, oni od nás.“

To mi jen potvrdilo mé předchozí myšlenky. Najednou jsem si přál, ať už je po všem. Ke všemu jsem dostával hrozný hlad. Žaludek se bouřil i přes neklid, který mě ovládal. Nevím, co by muselo nastat, abych neměl hlad...

Mohly být tak dvě tři, možná čtyři hodiny po poledni, nevím. Slunce pálilo a kdesi daleko se na obloze objevily mraky. Bouřka! Kéž by přišla bouřka! Třeba jen malá! Vedro bylo ubíjející.

Zatím se jen velmi zvolna zdvihal vítr. Hnal k nám oblaka prachu, která nám zakrývala výhled na protivníka. Zpozorněl jsem a všiml si, že i velitelé se začali pozorněji rozhlížet. Teď by byla nejlepší chvíle na nečekaný útok proti nám!

Ozvaly se výstřely z děl. K našim pozicím začaly létat koule, dopadaly stále blíž a blíž.

Cítil jsem, jak mi začíná stékat pramínek potu po čele a po tvářích, pak i na krku a na zádech. Špatně se mi dýchalo, chyběl

mi vzduch, měl jsem pocit, že se už příště nenadechnu. Nedal jsem na sobě nic znát. Proč také? Když pozbydu vědomí, spadnu z koně a odnesou mě.

V našich řadách zavládl neklid. Prostí vojáci začali mávat zbraněmi a dožadovat se boje. Velitelé je uklidňovali a viděl jsem, že někteří hrozili palcáty nebo meči. Nepořádek a neposlušnost při přípravě je posléze nejhorší pohromou pro bitvu i vojsko. Bitva je ovšem sama o sobě strašlivý zmatek a zmar. Chumly vraždících se mužů, které od sebe roztrhne jen únava nebo vítězství nad druhým. Připomínají roj včel zavěšený pod úlem, roj, který je nebezpečný, hrozivý a hluchý. Jenže včely používají roje na lukách a polích k prospěchu všech. My se v rojích na těch místech zabíjíme.

Strýc Heralt pozorně sledoval dění na ohromné planině před námi. Najednou se vztyčil ve třmenech. Obdivoval jsem ho, brnění je neuvěřitelně těžké. Chvilku se rozhlížel, pak se opět usadil, sklopil hledí své přílby a silným hlasem zavelel:

„Připravte se!“

Říkal přece,‘ uvědomil jsem si, že nepojedeme do bitvy. Tak, co se děje?’

Ale vzápětí jsem už věděl. I na náš oddíl se rozjela skupina bojovníků.

A už se na mě řítí první z nich. Připadal jsem si najednou jako hadrový panák, jako by ve mně zmizela všechna síla. Už byl tady, už byl bezmála na dosah kopí. Pomalý, jsem příliš pomalý. Už nestihnu ani zvednout své kopí, ani ho odhodit a vytáhnout meč. Smrt. Smrt v první bitvě. Proč jsem jen...

Přikrčil jsem se a chtěl zavřít oči. Zavřel jsem je, ale pak rychle otevřel.

Nepřítel se válel pod kopyty mého koně. Strýc Heralt odhodil zlomené kopí. Pak zvedl hledí své přílby. Uviděl jsem jeho zpočtený obličej nachové barvy. Zavrtěl hlavou, zlostně vyprskl:

„Usnul jsi? Umíš se přece bít?“

Rozesmál jsem se. Hlasitě a hloupě. Nemohl jsem to zastavit. Strýc na mě nevěřicně shlížel. Pak se prudce otočil.

„Jedou další. Teď už musíš sám!“

Zastyděl jsem se a pevněji jsem sevřel kopí. Nejsem přece malé dítě, dalšího nenechám utéct! Srazili jsme se tvrdě, ale byl to můj protivník, kdo spadl z koně. Pak jsem odhodil zlomené kopí a vytáhl meč. Jeho ostří zasvítilo a mě se v tom okamžiku zmocnil opojný pocit síly a nezranitelnosti. Vybral jsem si jednoho z nepřátelských jezdců a zaútočil. Zvláštní, v tom okamžiku jsem si připadal jako u nás na nádvoří. Nenapadlo mě, že mi jde o život. A snad i proto se najednou ten muž válel na zemi a svíjel se. Co dál? Jak mi to dovolovala přílba, rozhlédl jsem se a zahlédl jsem malými průzory v hledí další dva oddíly, snad naše, snad nepřátelské, jak jedou k nám. Ohlédl jsem se po strýci. Najednou jsem koutkem oka spatřil napřažený meč a vlevo před sebou další.

„To je konec!“ blesklo mi hlavou. Se dvěma si těžko poradím. Ale co mi zbývalo. V tom nerovném boji jsem už pomalu umdlával. Cítil jsem, jak mi tuhne ruka s mečem, asi jsem ho držel příliš křečovitě, odrážel jsem rány zleva i zprava a drtil mezi zuby modlitbu i kletby. To dlouho nevydržím...

Jeden z protivníků s chraplavým výkřikem spadl z koně a zůstal nehybně ležet.

Viděl jsem neznámého rytíře, který mi nejspíš zachránil život. Měl žluto-černý štít, stejné barvy jako chochol na přílbě. Někdo z Vartenberků...

Vzpamatoval jsem se. S druhým jsem si už poradil. Několika mocnými seky jsem ho donutil k ústupu.

Zase jsme osaměli, žádní nepřátelé nebyli na dosah. Oba dva, já i strýc, jsme ve stejný okamžik zvedli hledí.

Rozhlédl jsem se po bojišti. Kde si ještě mohu zabojovat? Ale co to bylo?

„Vždyť naši utíkají! A nepřátelé jsou jim v patách!“

A tu se Heralt usmál. Ale byl to krutý úsměv.

„Máme pro ně překvapení.“

A už jsem to viděl. Kde se vzala, byla tu jízda, která vpadla do boku táborům, jistým si svou nepřemožitelností, slepě pronásledujícím naše bojovníky. Jak je ten pocit nebezpečný!

„Vyjedeme za nimi a do boje, pobídni koně.“

„Nebudu přece pobíjet utíkající!“

„Jistě ne, objedeme je a odřízneme jim cestu.“

Pobídl koně a já ho následoval, spolu s námi ještě množství našich vojáků.

Poprvé v životě jsem toho dne byl v boji. Poprvé v životě jsem se oháněl mečem, abych zabil a nebyl zabit. Nemohl jsem popadnout dech a zastavit třes rukou, celého těla. Ale byl jsem mladý. Dech se srovnal, chvění ustoupilo, únava se dala překonat. Pobídl jsem koně a vrhl se do boje. Všiml jsem si, že Heralt se ke mně ihned přidal. Náhle jsme byli přímo uprostřed seče. Obklopil nás strašlivý hluk, připomínající hrozivou bouři. Hluk mečů, děl, řvaní mnoha mužských hrdel, nárek a křik raněných, to všechno tvořilo hrozivou kulisu boje.

Probili jsme se do klidnějšího místa. Tam mě Heralt zastavil a odklopil hledí.

„To stačí. Pro začátek stačí.“

Nemohl jsem tomu uvěřit. Přestat v nejlepším?

„Proč? Dám jim co proto!“

„Jsi mladý, za chvíli se ruka unaví a mohl bys přijít k úhoně!“

„Ale já...“

„Mlč, slíbil mi poslušnost!“ vyštěkl hněvivě strýc. Zvedl jsem hlavu se vzdorem v srdci. Strýc se na mě podíval a vzápětí se napětí v jeho tváři uvolnilo. Pousmál se.

„Vedl sis dobře... na nováčka. Pochop, je to k tvému prospěchu. Nechci, abys hned v prvním boji byl zraněn. Půjde to i bez nás.“

Postavili jsme se mezi bitvu a místo, kam chtěli utíkat. Najednou mi něco cvrnklo o helmici. Nejspíš kámen od nějakého práčete.

Byla to silná rána, mohl jsem jen děkovat Pánu, že o mě kámen nejspíš jen zavadil na své cestě vzduchem. Uvědomil jsem si, že několik jezdců, které jsem si pamatoval, tu není. Dva z nich jsem viděl ležící bez hnutí. Je to zapotřebí? Zabíjet se navzájem? Proč?

Bylo po všem. Projížděli jsme podél bojiště posetého těly, zbraněmi a rozbitými vozy.

Z myšlenek mě vytrhl hrozný bolestný křik a řev. Část vojáků dorážela raněné. Nářek, prosby o slitování a pak už jen chroptění. Zvedal se mi žaludek, připadal jsem si jako v horečnatém snu, takovém, který jsem kdysi v dětství při nemocích měl.

Už jsem to nechtěl poslouchat, ale neměl jsem čím zacpat uši, železné rukavice nejsou nejlepšími ucpávkami.

Byl jsem opravdu ještě dítě, velké dítě, napadaly mne dětinské myšlenky. Proč se lidé musejí zabíjet, když je jiná cesta? Nemohou se dohodnout?

Jak jsem se do bitvy těšil, teď jsem měl hrůzu z toho, že bych ještě někdy do boje musel vyjet.

A těm hrůzám ještě nebyl konec, jak jsem viděl vzápětí...

Pár set kroků od nás hořely velké ohně. Směrem k nim právě kráčel zástup zajatých nepřátelských bojovníků. Nejspíš táborů. Připomínali mi venkovany, které jsem vídal kolem Kunštátu...

„Kam je vedou, strýčku?“

Heralt zaváhal. Naléhal jsem.

„Snad do zajetí?“

Nepodíval se mi do očí. Hleděl někam daleko. Pak tiše řekl:

„Do nebeského království, chlapče.“

V dětinském rozhořčení jsem se chytil za hlavu.

„Proč to dělají?“

Strýc Heralt se díval za zástupem. Pak, jako by chtěl opět přesvědčit i sám sebe, udeřil hlučně rukou v železné rukavici o pancíř na stehnech a vzteklým hlasem vykřikl:

„To oni chtějí válku? Oni! Stále touží po boji za svou pravdu! Proč si ji nenechají a nám zase naši? Kolik let už země nemá klid? Zabijí jich dnes pár stovek, ale mnoho tisíců zachrání.“

„Ve jménu čeho tentokrát?“ Byl jsem z toho nešťastný. Tolik lidí zemře. A proč?

Strýc hleděl do prázdna. Jako by se sám schoulil do sebe, nepoznával jsem ho. Pak řekl potichu, velmi potichu.

„Předvídavosti...?“

„Bojují proto, že tolik lpí na svém náboženství?“

„Někteří snad, ale pro většinu se válčení stalo náplní života. Mám za to, že už si lidskou pouť bez zabíjení ani nedovedou představit.“

„Vždyť i my se učíme zabíjet, strýčku.“

„Ano, chlapče, ale ne pro zálibu v zabíjení. Učíme se bojovat, abychom přežili. Musíme umět vládnout mečem na ochranu všeho, co je nám blízké a drahé.“

Najednou se mi před očima objevil obraz těch, které jsem do onoho království dnes poslal i já. Cítil jsem, jak blednu.

„I já jsem dnes...“

Strýc Heralt nejspíš pochopil. Chvilku se odmlčel, snad vzpomínal na dávnou dobu, kdy i on zažil poprvé bitvu.

„Máš výčitky? Nemusíš! On, anebo ty, co se ti líbí víc? Udeř vždy první. Porazili jsme ty, kteří nepřáli míru. Kterí chtěli dál trápit naše království bojem, záští a utrpením. Museli jsme je porazit, chlapče, nešlo to jinak. Už dvacet let trvá válka a musí skončit. Aby už další synové nebyli bez otců. A tys k tomu také přispěl. Zapomeň na to!“

„Ale jak...“

„Málem jsi dnes dvakrát zemřel. Proč bys měl mít výčitky? Zabili by tě bez slitování. Bránil jsi jen holý život. A děkuj Bohu, že jsem byl nablízku a stejně tak i pan z Vartenberka.“

Uvědomil jsem si, že tak dlouho jsem ještě Heralta nikdy neslyšel mluvit. A také jsem si vzpomněl na otce. I on byl jednou z obětí této války. Strýc Boček také.

Přelétl jsem pohledem bojiště. Hrozivá scéna, tak nějak jsem si představoval Apokalypsu. Všude kolem těla, rozbité vozy, pohozené zbraně a nade vším se vznášelo naříkání raněných. Heralt se zhluboka nadechl. Protáhl ztuhlé tělo, jak to jen zbroj dovolila.

„Přežili jsme to, chlapče... Pojedeme do ležení. Musíš si odpočinout.“

„Jak můžeš být tak klidný, strýčku?“

Heralt se smutně usmál.

„Nejsem klidný. Jen jsem si zvykl. Zvykneš si i ty.“

A já si v té chvíli uvědomil, že jsem právě přestal být malým dítětem, chlapcem. Ne tělem, ale myslí.

Poznámka pro mou ženu Johanu

Odložil jsem brk a přečetl, co jsem napsal. Na Jiřího se mi napsané zdá dobré, ale na krále musím ještě sloh vylepšit. Snad bude mistr Johannes spokojený. Když ne, jeho smůla! Králům se přece neodporuje! Kdo mu řekne hanlivé slovo, toho má správně nechat pověsit...

VYPRÁVĚNÍ PANÍ JOHANY

Poznámka po prvním Jiříkově zápisu

Pane a králi! Vyprávíš, pane, za Jiřího? Anebo za krále? Vyprávíš o časech, kdys králem nebyl, proč tedy královská pompa? Hlavně si víc věřit, to musí mocný muž umět!

Král Jiří se za své první vyprávění tak styděl, že listy nejdřív nechtěl ukázat ani mně. Ale když se mi podařilo ho odlákat na dobré jídlo a vyprávění si přečíst, v žádném případě jsem mu nedávala za pravdu. Ze stránek na mě mluví Jiřík, jak ho znám už tolik let. I vládce by měl pro své blízké zůstat stejným člověkem...

Také já jsem vzpomínala, na své dětství, na čas, kdy jsem se už cítila být dospělou ženou, i když jsem jí zdaleka nebyla. Musím

přiznat s uzarděním, pravdu měla má matka, tvrdící, že dospělost ženy počíná prvním dítětem v kolébce.

A vzpomínala jsem také na to, kdy jsem poprvé Jiříka viděla. Ale o tom začnu vyprávět později.

Ačkoliv jsme chtěli, aby jen málo lidí vědělo o králově ušlechtilém záměru napsat Paměti, vše se rozkřiklo. Na dvoře se málokdy co utají.

Čtrnáctiletý Hynek a desetiletá Ludmila vyzvídali. Doslechli se o tiskařově návštěvě a kupodivu věděli o tom, kterak v dílnách zázračně přicházejí na svět nové knihy. A musela jsem jim vyprávět, jak Guttenberg vypadá, co říkal, co od nás chtěl. Skutečnost, že myšlenky jejich otce mají jako první v Evropě spočinout na papíru ne perem, ale tiskem, je uvádí do vytržení!

A Hynek mě překvapil i jinou myšlenkou.

„Ten Guttenberg vydá cokoliv? Nejenom otcovy Paměti?“

Pokrčila jsem rameny.

„Když to bude dobré...“

Horlivě přikývl.

„Bude. Věř mi, že bude.“

Ludmila se tiše chichotala, zřejmě věděla, oč jde.

Bratr jí uštědřil herdu a ona mu ji oplátila.

Sice jsem nechápala, proč se zlobí, ale napomenula jsem ho. A poslala ho k mistrovi Martinovi Rokycanovi, jeho učiteli. A Ludmilu, která na něj za mými zády vyplazovala jazyk, jsem plácla. Když odešli, musela jsem se v duchu smát.

Jaký je rozdíl mezi dětmi prostých lidí a královskými? Žádný. Protože královské postavení nikoho neudělá lepším.

Guttenberg se přihlásil asi týden dva po své první návštěvě. A sháněl se po králových Pamětech. Nabízela jsem mu svoje, ale ty ho nezajímaly.

„Ach, paní, jak to myslíš, že král ještě nemá ani první kapitolu? Chci je co nejdříve vydat!“

Snad myslel, že je král v potu tváře napíše za týden? Že nechá

panování, aby se mistr tiskařský Johann Guttenberg mohl co nejdřív odebrat k tiskařskému lisu?

Guttenberg byl podivně rozčilený.

Nechala jsem Jiřího přivolat. Šel váhavě a očividně s obavami. Tiskař ho ani nenechal vydechnout a zasypal ho uctivými, ale důraznými výčitkami. Král se musel ohradit.

„Mistře, stejně jako pro tebe je středem všehomíra tvá tiskárna, je pro krále stejným středem jeho země.“

Guttenberg ale nejevil pro ta slova pochopení.

„Pane! Milosti! Mnou vytištěné Paměti budou číst i lidé za mnoho generací! Nechápu, jak někdo může dát přednost všední práci před nesmrtelností.“

Král se zarděl jako mladý muž, který si namlouvá dívku.

„Abych řekl pravdu, něco jsem napsal, mistře...“

Guttenbergova tvář se roztáhla v úsměvu.

„Milosti, nikdy nezklameš své služebníky! A mohu vidět plod tvého úsilí?“

„Krásně řečeno,‘ pomyslela jsem si. ‚Mít tak jeho výřečnost!“

Král Jiří se znovu zarděl až po kořínky vlasů a zpod oděvu vytáhl smotek listů. Ještě jednou zaváhal a pak rázně podal své dílko Guttenbergovi.

„Je to ale česky, mistře, ne německy...“

„Nevadí, pane, dva moji učedníci přišli z Čech a nezapomínej, že obchoduji s plzeňskými a pražskými měšťany. Budu tomu rozumět!“

Rozvážně převzal listy, prohlédl je zběžně a pustil se do čtení. Přiblížil oči až skoro k listům, ale čtení mu nedělalo velké potíže. Po chvíli vzhlédl.

„Na někoho, kdo píše poprvé, dobré, pane... Jen nevím, jestli by to nechtělo lépe volit některá slova... méně se zabývat dějinami a více svými myšlenkami a...“

Bylo zábavné vidět krále chvíli v zelené barvě obličeje, pak jemně červené, rudé purpurové. Pak se ustálila na obvyklé, jen ve tvářích zůstal nach.

„Nejsem muž pera, mistře Johanne! Ještě je čas přestat, jistě najdeš někoho lepšího...“

Ale Guttenberg ve svém zápalu nevnímal žádné námitky.

„Milosti, jak bych mohl! Nade všechno je vidět, že v sobě máš literátskou žilku! Stačí jen, aby ses rozepsal, a uvidíš, jaké skvostné věty tě napadnou!“

Král Jiří trochu zničeně přikývl (mám za to, že nejspíš doufal, že ho s jeho vyprávěním Guttenberg vyžene). A pak vzal výplod svého ducha, vrhl na nás pohled štvance a odešel.

VYPRÁVĚNÍ PANA RYTÍŘE JANA Z PÁLČE, ŘEČENÉHO PÁLČEK

Královna Johana (žena, která budí úctu a uznání všude, kam vkročí ona či její pověst) mi přikázala, abych já, k onomu účelu nehodný a nevhodný, byl příkladem svému pánovi králi Jiříkovi a sepsal mandel vzpomínek a poznámek ze života po jeho boku. Zkrátka abych zavzpomínal a sepsal své Paměti. A král Jiřík její příkaz potvrdil.

Paměti!

Největším bohatstvím dvořana je přece naopak zapomínat! Paměť je pošetilá věc! Snad jedině mé šaškování mi dává jistou beztravnost. A to značí, že nejspíš nikdo nebude přikládat velký význam tomu, co napíšu. A proto nebudu svou paměť příliš napínat, vzpomenu snad jen na to, kdy jsem se s panem Jiříkem setkal poprvé, o čemž on sám ani nemohl vědět. A napíšu spíš, co se dělo kolem jeho Pamětí. Tam snad nemohu šlápnout vedle...

Přesto chci napsat, bez příkras a okolků, jak znám našeho krále. Muže bez bázně a hany.

Nám bláznům se vytýká, že jsme málo vážní a ve všem hledáme záminku k žertům a taškařicím. Ale, můj Bože, kdyby to nebylo možné, k čemu by nám bylo to privilegium bláznovství? Vždyť vážných lidí je mnohem víc nežli těch žertovných. A kdyby nebylo žertů, byla by celá země velmi slzavé údolí.

Lépe být šašek nežli morous. Lépe být blázen než škarohlíd. Lépe být blázen než hlupák! Když potkáte blázna, mnohdy vás rozveselí, kdežto škarohlíd či hlupák vám zkazí celý den. Lépe být považován hlupákem za blázna než moudrým za škarohlída.

Tedy dobrá, paměti...

Mé paměti nebudou ani tak o mně jako o mém králi a příteli, panu Jiříkovi. Příteli jistě, poněvadž bez přátelství by mě rozhodně nevyslechl. A poslouchá mne už pěknou řadu let. Pravda, mnohdy poslouchá, ale neposlechne, i když je to v jeho zájmu.

A rozumí se samo sebou, že budu psát i o jeho moudré a krásné ženě, paní Johaně. A také o mnohém, co se událo v časech minulých a co se děje i nyní.

Ale jak o tom přemýšlím, spíš budu vyprávět o všem kolem, poněvadž o historii by měl psát ten, kdo ji pomáhal tvořit...

A budu psát v dobrém, ne kvůli tomu, že stojí nade mnou rodem a mocí, že bude nejspíš číst tyto řádky, podobně jako vy. Ale jen a jen proto, že je to mé přesvědčení. To neznačí, že by se někdy chybně nedopustil i král, ale chybovat v dobrém úmyslu se podaří mnoha lidem, proč ne králi? Nebudu je zamlčovat, jsme lidé, ne Nejvyšší, ovšem ať si nikdo nemyslí, že krále budu šetřit! Nevím, jestli kdy někdo viděl krále méně okázalého, ale současně krále, který si sám sebe bezmezně považuje.

Píše-li o sobě i král sám, se skromností sobě vlastní zamlčí nejméně polovinu svých zásluh. A proto je tu Paleček, který druhou půlku dopíše a ještě si kus domyslí. Ale jen kousek. Anebo lépe, spíš dobarví... Poněvadž sice pravdivou chválou mysl roste, praví přísloví, ale chválou a zásluhami roste povědomí druhých o nás.

Je to už pěkná řádka roků, co jsem získal tu čest stát mu po boku. Jistě, šašek je povolání, poslání, které nepřináší tolik cti jako kralování, ale někdy před námi lidé povědí daleko víc, nežli chtějí.

Kdy a z koho jsem se já sám narodil, to nejspíš nebude milého čtenáře trápit. Ale narodil jsem se, to vím jistě. A ostatní to často potvrzují, ať už s povděkem, nebo útrpností.

Nám mužům se zbroj zdá jako něco přirozeného. A přesto co je víc – pokud třímám v ruce meč, anebo psací brk? Obojí je krutá zbraň, ale brk zpravidla nezabíjí. I když se v jistých případech dá na jeho následky i zemřít. Král Jiří obojím vládl mistrovsky. A jazykem. Ten ovšem netřímáme zpravidla v ruce.

Jsem o poznání starší než můj král, tudíž pamatuji i jeho první dny na tomto světě, co říkám, vlastně i jeho příchod. A vím dobře, jaký byl jeho otec, vím, jaký byl čas v době, kdy se vedly boje za lepší svět a učení Husovo.

V nedobrou dobu jsme se narodili, i když to tak někdy přijde každému, možná kdysi i Kristovým apoštolům.

Často jsem musel slovo, které král vyřkl, hájit a udobřit žertem nebo skrytou pohružkou, kterou od blázna museli vzít...

A protože jsem i já urozeného rodu, pohyboval jsem se od časně dospělosti u dvora a v prostředí lidí s urozeným původem. Víím, jak poprvé zmínili Jiříkovu přítomnost. Vidíte toho zavalitého nádivu, pánové? Zemánek z Nemanic!

Ach, jak se ti hlupáci mýlili!

Když chci začít psát své zápisky, tu mi hlavou víří bezpočet vzpomínek. Ale poslušně začnu podle běhu času. Jak jsem se seznámil s králem Jiřím? Jak jsem ho spatřil poprvé? Jak jsem zmínil, jako malého chlapce, poněvadž tenhle svět zdobím o poznání déle než on.

Život nablízku krále Jiříka mi byl zjevně předurčený planetami. Můj otec měl nějaké pŭtky ohledně práva s poděbradskými pány. A protože já už od útlých časů svého bytí vynikal schopností